

Bezpečnost školských zařízení

Základní pilíře specifické bezpečnosti

Ing. Libor Sladký

Svoboda – slovo, které na začátku devadesátých let minulého století přineslo euforii a pocit, že svoboda se automaticky rovná bezpečí. Fakt, že jsme se zbavili direktivního řízení a nesvobody spolu s převratnými změnami napříč Evropou, vedl i ve školském prostředí k pocitu, že řada pravidel a zavedených postupů (jako byla cvičení CO) je nesmyslným přežitkem. Žili jsme, a možná na půdě našich školských zařízení stále ještě žijeme, s pocitem, že žádný nepřítel ani nebezpečí či riziko neexistují.

Ale jak události a vývoj současné bezpečnostní situace v Evropě, tak přibývající mimořádné a krizové události v oblasti školských zařízení i v České republice by měly vést zřizovatele k zavedení zvýšených bezpečnostních opatření. Propaguje se myšlenka školy otevřené veřejnosti a zvláště rodičům. Školy jsou často ovládnuty rodiči, nikoli učiteli. Pánem školy se tak mnohdy stává rodič a jeho přání či potřeba, nikoli pedagog. Důstojnost, postavení a důležitost pedagogického sboru nebo důležitá a všudypřítomná funkce školníka jsou dnes již skoro přežitkem. Žijeme svobodou a euforií devadesátých let minulého století.

Bezpečnost čeho

Obklopují nás výrazy jako terorismus, ozbrojený útočník ve škole, nástražné výbušné zařízení, vyřizování účtů (například neúspěšný žák, „naštvaný“ rodič), dítě jako nástroj vyřizování si účtů mezi rozvedenými rodiči (únos) nebo další mimořádné události již nejsou pouhou fikcí, ale skutečností. Jsme (jste) na ně připraveni? **Důsledně a detailně se ve školských zařízeních zavedla bezpečnost na úrovni BOZP** (Bezpečnost a ochrana zdraví při práci), požární bezpečnost, revize vyhrazených technických zařízení (elektro, tlakové nádoby a další), které pro školy zpracovávají specialisté v jednotlivých odvětvích. Pokud nejsou respektovány příslušné zákony, vyhlášky a normy, vede to k sankcím pro organizaci.

Bohužel s ohledem na výše popsaná bezpečnostní rizika **nejsou v rámci České republiky zavedena žádná jednotná pravidla**. Neexistují (až na výjimky) vyškolení specialisté, kteří by na stejné úrovni jako specialisté na BOZP nebo OZO (požární ochrana) nastavili a pomohli zavést bezpečnostní pravidla, řešení a následně prováděli pro školská zařízení pravidelné validace a kontroly nastavených bezpečnostních pravidel a opatření.

Řada ředitelů škol žije s klamným pocitem, že tato oblast není důležitá a není ani možné ji efektivně řešit.

Ochrana měkkých cílů – školská zařízení

Obchodní centra, hotely, stadiony, školy jsou typickým příkladem tzv. **měkkých cílů**. Označení je používáno pro místa s vysokou koncentrací osob (často v nahodilém složení) a **nízkou úroveň zabezpečení proti násilným útokům**. Je snadné do nich vstoupit, je snadné být skrytý v davu a zůstat po potřebnou dobu anonymní. Proto jsou tato místa vybírána jako cíl teroristických útoků.

Z vývoje současných událostí je zřejmé, že teroristé mají čím dál větší tendenci útočit na nechráněná místa, kde se vyskytuje mnoho lidí.

Měkkých cílů je bezpočtu a **bylo by naivní myslet si, že ochranu těchto cílů zajistí stát**, v případě škol reprezentovaný zřizovatelem. Tento fakt zvyšuje význam bezpečnostních opatření přijímaných samotnými měkkými cíli. Řada měkkých cílů navíc dokáže svoji bezpečnost zajistit lépe sama v důsledku dobré znalosti prostředí, lidí, sociálního klimatu atd.

Školy jsou v tomto ohledu velmi specifickým měkkým cílem. Vzhledem k přítomnosti dětí a jejich mimořádné zranitelnosti a současně vzhledem k hodnotě, jakou představují děti pro celou společnost, jsou útoky ve školách vnímány jako jedny z nejhorších. Incidenty z minulosti poukazují jak na možné teroristické útoky, tak na **útoky organizované samotnými žáky**. Proto je u nich potřebný i specifický bezpečnostní přístup.

Přes výše popsaná negativa lze u školských zařízení nalézt **také pozitivní rysy**. Škola jako měkký cíl na rozdíl od například obchodních center má jasně definovanou strukturu lidí (žáci, pedagogové, ostatní zaměstnanci), kteří by měli v budově školy být. Škola má **jasně definovaný režim**, a pohyb po škole by tedy neměl být chaotický, ale řízený. Každodenní kontakt s žáky by měl umožnit včasné rozpoznání změn v jejich chování. To vše **výrazně usnadňuje zavedení preventivních opatření** v podobě organizačně-režimových pravidel a navazující techniky.

Nicméně **zkušenost z auditů stovky školských zařízení ukazuje, že řada škol dovoluje volný a nekontrolovaný pohyb cizích osob v areálu celé školy**. Identifikace osob vstupujících do budovy je nedostatečná. I tam, kde jsou technické prostředky instalovány (například kartový systém), je častým jevem jejich špatné využívání a degradace jejich funkce tím, že nejsou akceptována bezpečnostní pravidla

chování. Dokud sami pedagogové nepřijmou za vlastní alespoň minimální standardy bezpečnosti, bude celková ochrana škol problematická.

Blýská se na lepší časy?

Přes tvrzení, že nelze spoléhat na pomoc státu (minimálně ve finanční oblasti), je pravdou, že výše popsaný stav nenechává netečným stát ani příslušná ministerstva. **Problematika této oblasti je v současnosti řešena na celostátní úrovni ústředními správními orgány**. Těmi jsou: Ministerstvo vnitra (odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality), Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Česká školní inspekce. Ministerstvo vnitra, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, konkrétně JUDr. Tomáš Koniček, iniciovalo vznik nové normy (ČSN 73 4400 – Prevence kriminality – řízení bezpečnosti při plánování, realizaci a užívání škol a školských zařízení), která konečně vnáší systém a principy do této specifické oblasti bezpečnosti.

V roce 2016 Česká školní inspekce a Ministerstvo školství zadaly agentuře PPM Factum reprezentativní **dotazníkový průzkum** v cca 400 školských zařízeních České republiky. Výzkum posuzoval bezpečnost, strach a obavy pedagogů. Jedním z výstupů výzkumu je fakt, že stav se bude zhoršovat a s tím bude narůstat i strach pedagogů z měnící se situace, zvláště na úrovni průniku osob a jejich nekontrolovaného pohybu ve školských zařízeních. Osobní setkání s pedagogickými i nepedagogickými zaměstnanci školských zařízení v průběhu auditů či jiných setkání (semináře, konference apod.) tento fakt jen potvrzuje.

MŠMT plánuje dotační program zabezpečení na rok 2017 pro MŠ a malé ZŠ do pěti tříd. Program by měl být vyhlášen v lednu 2017.

Vyrovnaná bezpečnostní opatření

Co by měla školská zařízení v této situaci dělat? Základem bezpečnosti každé organizace je **identifikace rizik, přijetí opatření k jejich eliminaci a jejich následné periodické hodnocení a kontrola účinnosti**. Nejednoznačná reakce a nepřipravenost na mimořádnou událost může mít na školské zařízení fatální dopad.

V rámci již auditovaných škol je stanoveno pravidlo, že **útok ve škole je pro školu vždy fatální** a s velkou pravděpodobností přinese ztráty na lidských životech nebo vážná zranění žáků a pedagogů. Školská zařízení nejsou na tyto

hrozby zpravidla nijak připravena a pravděpodobně nedokážou eliminovat již první „útok“. Jsou velmi zranitelná.

Nastavení pojmu zranitelnost organizace je dáno následující tabulkou.

Tabulka níže může být malým testem připravenosti a zranitelnosti, pokud si zodpovědné osoby na jednotlivé charakteristiky nastavení systému bezpečnostních opatření pravdivě odpovědí.

MÍRA ZRANITELNOSTI	
Zranitelnost	Charakteristika systému bezpečnostních opatření
Vysoká	<ul style="list-style-type: none"> ● Systém bezpečnostních opatření není zaveden. ● Je velmi nedostatečný a poskytuje jen velmi malou nebo žádnou ochranu proti posuzované hrozbě – není vzhledem k ní definován. ● Je zaveden, ale není dodržován.
Střední	<ul style="list-style-type: none"> ● Systém bezpečnostních opatření je zaveden, ale je nedostatečný a poskytuje jen malou ochranu proti posuzované hrozbě. ● Neprochází pravidelnou validací a zpětnou vazbou. ● Je dodržován bez pravidelné kontroly v rámci delegace rolí a jeho nedodržování nenese žádné sankce.
Nízká a velmi nízká	<ul style="list-style-type: none"> ● Systém bezpečnostních opatření je zaveden a poskytuje velmi dobrou ochranu proti posuzované hrozbě. ● Prochází pravidelnou validací a zpětnou vazbou. ● Je dodržován a jsou nastaveny a dodržovány sankce za jeho porušení.

Vyrovnaná bezpečnostní opatření

Přestože se hrozby a z nich plynoucí rizika v zásadě shodují, **každá škola je zcela originální** svojí lokalitou, stavebním provedením, izolovaností či propojením s komerčními subjekty, skladbou žáků a pedagogů, zavedenými řády, pravidly a dalšími parametry. To vše je nutné vzít v úvahu při posuzování a návrhu bezpečnostních opatření.

Neexistuje jednotné řešení pro všechna školská zařízení. Existují jednotné principy a etalony požadované bezpečnosti. Ty se musejí vzít v potaz a postupnými níže popsány procesy implementovat do případu každé jednotlivé školy či školky.

Pilíře bezpečnostního řešení na základě auditu

Základem bezpečnostních pilířů a jejich nastavení by měl být **kvalitně provedený audit (posouzení)**. Smyslem auditu není kritizovat ředitele ani ukazovat na chyby v řízení této specifické bezpečnosti. V rámci auditu byla vytvořena **metodika ve spolupráci s MV ČR** (odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality) a MŠMT (odbor dalšího vzdělávání a institucionální výchovy MŠMT). Nově byla založena **Asociace Bezpečná škola**, která bude celou metodiku a principy sjednocovat. Včetně následné pomoci s nastavením a semináři či školeními a workshopy.

Co všechno audit zahrnuje:

1. Základní propracovaný dotazník a společnou úvodní schůzku s řediteli posuzovaných společností, vysvětlení základních pojmů a dotazů, projití dotazníku k auditu.
2. Formou dotazníku i auditorem osobně je škola zkoumána v mnoha výše uvedených oblastech.
3. Osobní návštěvu každého zařízení (budovy) a rozhovory s ředitelem, ekonomem, školníkem, poradcem pro patologické jevy atd.
4. Je provedena fotodokumentace školy, všech vstupů a jejího perimetru.
5. Je provedena kontrola a validace dokumentace (školní řád, poplachové směrnice atd.), její výstupy jsou uvedeny v auditu.
6. Je zpracován výstup pro zřizovatele ve formě jednoho souhrnného souboru s pojmenováním celkového stavu a s návrhy opatření.
7. Je zpracován výstup na úrovni jednotlivých budov škol a zařízení, jako jsou mateřské školy, domovy mládeže, domy dětí a mládeže atd., který obsahuje konkrétní poznatky auditora a návrhy opatření.
8. Je proveden kvalifikovaný odhad nákladů vedoucích k „bezpečnému“ stavu.
9. S výstupy jsou osobně seznámeni představitelé zřizovatele a ředitelé.

Základní pilíře bezpečnosti

Obrázek výše ukazuje, v jakých směrech je nutné nastavit a chápat bezpečnost. Jednotlivé pilíře a jejich nastavení musejí plně odrážet výstupy auditu. Nastavení musí provést bezpečnostní specialista. Významným vodítkem je zmiňovaná norma ČSN 73 4400.

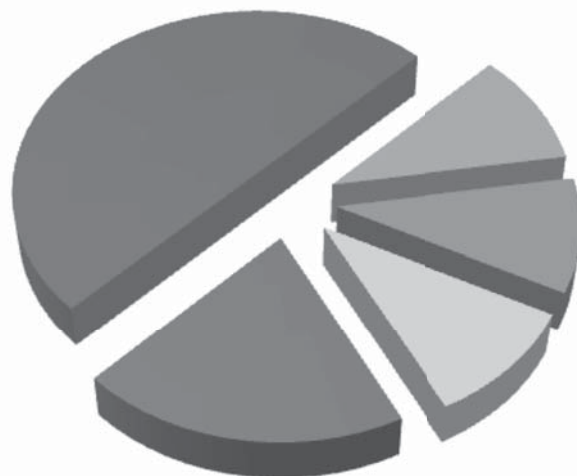
Základem řešení je vždy vstupní audit.

Častým omylem školských zařízení je **pouhá instalace technických prostředků** (zabezpečovací systém, kamery, kartový systém, turnikety, generální klíče atd.), a to bez vzájemné vazby. Ve snaze šetřit (respektive povinnost vysoutěžít nejlacinější nabídku) jsou často instalované systémy zcela autonomní, bez možnosti společné komunikace a řízení, bez zpětné analýzy a dalších nezbytných požadavků. **V rámci auditů je častým výsledkem doporučení, aby školské zařízení okamžitě zastavilo investice do technických prostředků až do doby, kdy bude zpracován opravdový a smysluplný projekt.**

Technologie jsou důležitým podpurným prostředkem, který usnadňuje dodržování režimových opatření. Bez nastavení režimu (byť se může zdát omezující jak pro pedagogy, tak pro rodiče) a odborných školení a seminářů je pouhé řešení na úrovni instalace technických prostředků nekoncepční a neúčinné.

Vliv bezpečnostních opatření na bezpečnost žáků:

- Požární zabezpečení objektu (EPS)
- Zabezpečení proti vniknutí cizí osoby (PZTS, ACS, VDT)
- Monitorování dění v objektu (ACS)
- Kontrola docházky žáků (ACS)
- Režimová opatření (Školní řád, PBR)

Asociace Bezpečná škola

Pomocí ke smysluplnému řešení může být **Asociace Bezpečná škola**. Sjednocuje kompletní metodiku a její snahou bude sjednotit přístup v rámci celé České republiky. Školská zařízení, která budou chtít s asociací spolupracovat, dostanou odbornou pomoc a vedení. Asociace pomůže i při žádosti o plánované dotace a požadované auditní zprávy.

V současné době není pravděpodobné, že by bylo v silách jednotlivých zřizovatelů škol se této specifické bezpečnosti při ochranně měkkých cílů plnohodnotně věnovat. Pokud budou chtít školy brát ochranu svých žáků a sebe vážně, budou muset být sami iniciativní.

Více o normě ČSN 73 4400 a metodice bude pojednávat článek v dalším čísle. ■

Autor působí v oboru řešení bezpečnostních systémů, projektů a auditů a je autorizovaným projektantem, prezidentem Asociace Bezpečná škola, členem komise pro vznik ČSN 73 4400 a řešitelem bezpečnostních posouzení školských zařízení řady zřizovatelů v rámci ČR